

Roger Vitrac

Viktor ali otroci na oblasti

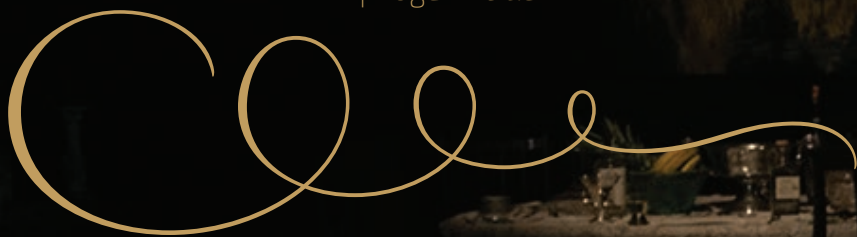
Premiera: 25. 4. 2025

THEATER
MAGDALENA

V času kataklizem je poezija
„ edina gotova stvar.

| Roger Vitrac

Roger Vitrac

VIKTOR ALI OTROCI NA OBLASTI

Režija in prostorski koncept

Viktor Hrvatin Meglič

Dramaturgija

Daniela Milošević

Kostumografija in scenografija

Nina Šulin

Oblikovanje tiskovin in tehnična pomoč

Gregor Rojko

Oblikovanje govora

Zala Reich

Oblikovanje luči in tona

Boštjan Vodnik

Priredba besedila

Viktor HM

Fotografije

Maja Modrinjak

Produkcija: Društvo Indijanez, Teater Magdalena

ZAHVALE

Magda Leš, Tatjana Novikova, Sani Smajič,
Damir Hladnič - Brada, Andrej Lamovšek

IGRAJO

Viktor Paumelle

Janez Ivačič
Aleksander Satler

Charles Paumelle

Luka Hrvatin Meglič

Emilija Paumelle

Petra Bauman

Ester Magneau

Katarina Berčič

Tereza Magneau

Anita Čanadi

Antoine Magneau

Miroslav Mauko

General Etienne

Gregor Klemenčič

Lili

Lara Zorec

Ida Mortemart

Mateja Fištravec

Prizori se odvijajo v Parizu, 12. septembra, v stanovanju Paumellovih, nepretrgoma od osmih zvečer do polnoči.

OTROK NI VEČ, OTROK NI NIKOLI BILO

*Svet stoji na mladih. To bo ure-
dila mlada generacija. Zdaj ste
vi na vrsti, da popravite napake.*

Te besede so me vedno motile, pri-
zadele in v njih sem začutil krivico,
že ko sem bil sam mladostnik in
tudi danes, ko to več nisem.

Dojemam jih kot prelaganje od-
govornosti lastnih napak in napak
svoje generacije in družbe na tiste
za nami. Mar ni naša dolžnost, da bi
tem, ki prihajajo, predali boljši svet,
jim pripravili poligon za njihovo kre-
iranje sveta, da lahko v svet prine-
sejo svoja stališča, poglede in da v
njem pustijo svoj pečat?

Pravzaprav samo kotalimo gonja-
čevo kroglo naprej, jo večamo in
debelimo, generacije za nami pa jo
prevzamejo in nadaljujejo. Breme-
na se večajo, moralne vrednote se
izgubljajo in vsi vedno bolj tavamo
v mraku svojega družbenega biva-
nja. Naša prihodnost in prihodnost
vseh za nami je temačna, grozeča
in grozljiva. Polna družbenih in po-

litičnih grozot, smrti in neskončne
človeške reprodukcije.

Otroci na oblasti nam dajejo ogle-
dalo tega sveta. Otroka v igri prev-
zameta oblast nad odraslimi, pri
čem je eden vizionar, ki mora
umreti, in druga travmatizirana de-
klica, ki ima vsega dovolj. Razkriva-
ta skrivnosti in odrasle soočata z
resnico.

Sama sta bila nekje poškodovana
ali pa jima je bila ta poškodba po-
ložena že v zibelko. Pravzaprav ni-
mata odgovora. Njima je dovolj. Nov
svet potrebujeta, da lahko sploh
zadihata, opravita s preteklostjo
in na nek način tudi s svojo vlogo v
prihodnosti. Odgovora ne data, ker
ga nimata ali pa ker ju nihče ne sliši.

Ali lahko nova generacija res popra-
vi vse napake svojih predhodnikov?

Če se že mi izvzemamo iz svojih
odgovornosti, kaj lahko storijo mla-
di? Se lahko na koncu samo borijo z
mlini na veter?

Postavitev predstave je zasnovana tako, da gledalca postavi v prostor dogajanja, meja med avditorijem in odrom se zabriše in gledalca povabi v stanovanje družine Paumelle, v njihov svet, v njihove stiske in zasebnosti. Tako gledalec postane del zgodbe, nastopajočih se lahko že skoraj dotakne, z njimi diha isti zrak in čuti ista čustva.

Ustvarjati na novem odru mariborske pekarne v Teatru Magdalena mi predstavlja radost in upornišтво, drugačnost, ki išče svoje mesto. Ljudem približati prostor, ki se bori za svoj obstoj že desetletja. Prostor drugačnih, mejnih, pogumnih in predvsem nerazumljenih se ujema z našo vsebino. Zaobjeti te vsebine in jim dati smisel in pomembnost. To je nekaj, kar bi morali razumeti in podpirati.

V črnogledosti našega časa ustvarjati lepoto in dati priložnost talentom, ki so ostali v situ ustvarjalnosti, in tistim, ki se jim pot šele odpira. Tukaj čutim svoje poslanstvo. Svojo upornost, potrebo in upanje, da v svet okoli sebe posadimo žarek umetnosti.

Roger Vitrac:

SLEDI V **UMETNOSTI**

Roger Vitrac se je rodil 17. novembra 1899 v mestu Aurillac v osrednjem delu Francije. Odraščal je v obdobju velikih družbenih in kulturnih prelomnic, ki so korenito spremenile pogled na svet. Ti družbeni preobrati so zaznamovali tudi njegov zgodnji umetniški razvoj. Po selitvi iz rojstnega kraja je mladost preživel v Parizu, kjer je zaključil formalno izobraževanje in

se popolnoma posvetil svoji umetniški ustvarjalnosti.

Že v zgodnji mladosti je Vitrac izkazoval izrazit interes za književnost, zlasti za poezijo. V najstniških letih je začel ustvarjati svoje prve verze, ki so jih močno zaznamovali vplivi simbolizma. Ta ga je pritegnil s svojo skrivnostnostjo in poudarkom na notranjem do-

življanju sveta. Prav ta zgodnja ustvarjalna iskanja so postavila temelje njegovi kasnejši poti, ko je stopil v ospredje kot eden izmed najbolj edinstvenih glasov francoskega nadrealističnega gledališča.

V začetku 20. let 20. stoletja je Vitrac postal tesen sodelavec in zaveznik Andréja Bretona, vodje nadrealističnega gibanja. Leta 1924 je bil eden prvih nadrealistov, ki je podpisal Bretonov manifest, s čimer je uradno podprl ustanovitev nadrealističnega gibanja in njegov vstop na umetniški zemljevid. Vitrac je bil hitro sprejet v ta avantgardni krog, saj je njegov ustvarjalni pristop popolnoma sovpadal z nadrealističnimi idejami. Pod vplivom teh idej se je njegova umetnost razvila v smeri še večje svobode izraza in raziskovanja neobičajnih, podzavestnih vsebin.

Kljub tesni povezanosti z nadrealističnim gibanjem je Vitrac že zgodaj začel vse več ustvarjalne energije usmerjati v gledališče in mu dajati prednost pred poezijo. S tem se je oddaljil od nadrealistov, ki so gledališče razumeli kot konvencionalno in komercialno dejavnost, nezdružljivo z njihovo umetniško

vizijo. Čeprav so njegova dramska besedila globoko prežeta z nadrealističnimi izraznimi sredstvi, je bil zaradi svoje predanosti gledališču iz skupine izključen.

Po izključitvi iz nadrealistične skupine je Vitrac skupaj z Antoninom Artaudom in Robertom Aronom ustanovil Gledališče Alfreda Jarryja – poimenovanega po avtorju prelomnega Kralja Ubuja –, ki je med letoma 1926 in 1930 uprizorilo dve Vitracovi ključni drami, Skrivnosti ljubezni (1927) in Viktor ali otroci na oblasti (1928). Gledališče se je uveljavilo kot eno najrevolucionarnejših prizorišč prve polovice 20. stoletja.

Čeprav Vitracova dela sprva niso naletela na širše razumevanje, so pozneje postala temelj nadrealističnega gledališča ter pomembno vplivala na razvoj sodobne dramatike, vključno z dramatiko absurda. Njegovo dolgo prezrto ustvarjanje je šele po njegovi smrti (1952) dobilo mesto, ki mu pripada. Danes velja za enega ključnih snovalcev gledališke modernosti – avtorja, ki še vedno navdihuje umetnike v iskanju novih poti izražanja onkraj realnosti in ustaljenih oblik.

Roger Vitrac in nadrealizem:

Umetnost svobode in iskanja višje resničnosti

Modernizem je bilo kulturno, umetniško in literarno gibanje, ki je nastalo v začetku 20. stoletja kot odziv na industrijsko revolucijo, tehnološke inovacije in družbene spremembe – kot odgovor na krizo sodobnega človeka. Predstavniki tega gibanja so iskali nove oblike izraza, ki bi presegle klasične forme, pripovedne tehnike in tradicionalni verz. Modernizem ni bil eno samo gibanje, ampak skupek različnih smeri in eksperimentov, ki so delili željo po novosti, drugačnosti in raziskovanju globin človeške zavesti.

Nadrealizem se je kot smer, znotraj modernističnega gibanja, pojavil v Franciji, v 20. letih 20. stoletja. Njegov glavni namen je bil preseči meje razuma, logike in družbenih norm ter raziskovati podzavest sanje in svobodno domišljijo. Temeljil je na idejah psihoanalize Sigmunda Freuda, predvsem na pomenu sanj in nezavednega uma. Nadrealisti so pod vodstvom Andréja Bretona – utemeljitelja gibanja in avtorja Manifesta nadrealizma (1924)

– želeli odkriti globlji, skrivnostni svet človeškega uma, izraziti »resničnost onkraj realnosti«, nekaj, kar presega vidno in logično, kar so pogosto prikazovali skozi nenavadne, sanjske in nelogične podobe. V slikarstvu so umetniki, kot so Salvador Dalí, René Magritte, Max Ernst, Joan Miró idr. ustvarjali nenavadne, sanjske pokrajine, kjer sta se realnost in fantazija nenehno prepletali. Podobno so v literaturi nadrealisti raziskovali prosto pisanje, avtomatsko pisanje in druge tehnike, ki so presegle običajni literarni izraz in strukture jezika.

Roger Vitrac je bil eden prvih in pomembnejših članov tega gibanja. V svojih delih je nadvse uspešno združeval nadrealistične elemente z absurdizmom, kritiko družbenih norm in psihološkimi raziskavami. Kot mnogi nadrealisti je verjel, da sta podzavest in sanje ključna za dosego višje resničnosti. Za Vitraca je bila višja resničnost nekaj, kar ni omejeno na fizični svet ali razum-

ljive zakone logike, temveč zajema nevidne, skrite plasti resničnosti, ki jih lahko odkrijemo skozi podzavest, sanjske podobe in iracionalne povezave. Da bi se izognil omejitvam logičnega razmišljanja, je tudi Vitrac verjel v moč avtomatskega pisanja in svobodne ustvarjalnosti. To mu je omogočilo, da je brez vnaprej določenih pravil ustvaril resnično svobodna in spontana dramska dela. V svoji dramatiki, predvsem v drami Viktor ali otroci na oblasti (1928), je predstavil najbolj skrajne in absurde oblike nadrealistične umetnosti, zaradi česar velja to delo za najboljši primer nadrealistične dramatike. Z združevanjem grotesknih elementov in absurdnih situacij Vitrac v svoji drami raziskuje moč otroške

domišljije in neomejene svobode, ki pod vprašaj postavljata običajna moralna in družbena načela ter razkrivata temeljne težave in konflikte sodobne družbe.

Vitrac je v svoji umetnosti ustvaril svet, kjer so meje in običajna pravila zabrisana. Tako je odprl prostor za svobodno raziskovanje resničnosti. Njegova dela so izraz svobode v najširšem pomenu, saj omogočajo izražanje globokih misli, sanj in nerazložljivih občutij brez kakršnihkoli omejitev. Njegova umetnost spodbuja gledalce k iskanju novih načinov razumevanja sveta, v katerem lahko izpodbijajo vsakdanje norme in se osvobodijo omejitev, ki jih postavljajo zakoni narave, družbe in umetnosti.

Otroci in oblast:

Med nedolžnostjo in norostjo

Viktor ali otroci na oblasti (1928) je drama, ki s svojo dramsko strukturo in jezikom zavestno ruši meščansko gledališko tradicijo. Na prvi pogled se zdi, da gre za običajno meščansko dramo v treh dejanjih: dogajanje se odvija v hiši, ob družinskem slavu, otroškem rojstnem dnevu, kjer so prisotni povabljeni. Vendar že uvodni prizori razkrijejo, da družbeni red ni trden. Hitro se začne krhati, resničnost pa drseti v absurd. Družinske vloge se sesujejo pod težo nenavadnih razkritij in nesmiselnih dogodkov. Vitrac v drami sistematično ruši pravila in norme klasične drame z namenom, da bi razgalil umetno moralo meščanske družbe. Namesto da bi sledil tradicionalni dramski zgradbi, zgodbo oblikuje po logiki sanj in nezavednega. Dogajanje pogosto nima jasne vzročno-posledične povezave, temveč se odvija v ritmu notranjih stanj in simbolnih preobratov.

V središču drame je devetletni Viktor, ki simbolizira lucidnost, kritično distanco in resnico – v nasprotju

z odraslimi dramskimi osebami, ki so ujeti v svoje laži, frustracije in ustaljene predstave o svetu. Kljub svoji mladosti Viktor govori s presenetljivo zrelostjo in inteligenco, kar vzbuja nelagodje in ironijo.

Jezik v tej drami je eno ključnih orodij za razumevanje nadrealistične logike. Dialogi so polni nenavadnih obratov, absurdnih replik in nenadnih prehodov iz resnega v groteskno. Jezik otrok je pogosto globlji in bolj artikuliran od govora odraslih, ki pogosto zapade v izpraznjeno retoriko in banalnost. Tako se zamenjava moči med odraslimi in otroki ne izraža le skozi dejanja, temveč tudi skozi govor.

Viktorjev jezik ni otroški. Uporablja kompleksne stavčne strukture in premišljen besednjak, s katerim razkriva nesmiselne izjave odraslih. V tem smislu Vitrac opazarja zamenjavo vlog med otroki in odraslimi: odrasli, ki naj bi po tradiciji utelešali avtoriteto, se razkrijejo kot infantilni in nemočni, medtem ko otroci prevzamejo

nadzor, usmerjajo dogajanje in celo postavljajo moralne sodbe.

Ena ključnih oseb v drami, ki simbolizira preobrat vlog, je Ester. Na začetku spremljamo trpinčeno in prestrašeno deklico, ki pa se z razvojem drame vse bolj osvobaja. Skozi interakcijo z Viktorjem začne presegati svojo vlogo pasivne meščanske hčere in se prelevi v samostojno osebo, ki ne sprejema več danih pravil in pričakovanj. Ta proces odraža Vitracovo osrednjo idejo, da posameznik ne more doseči osvoboditve znotraj obstoječih družbenih okvirov, temveč šele takrat, ko te okvire razgradi in postavi pod vprašaj. Osvoboditev torej nastopi šele skozi dekonstrukcijo tradicionalnih norm in pravil.

Pomemben vidik drame je podoba meščanstva, prikazanega kot zatohlega, sprenevedavega in neavtentičnega. Vitrac skozi celotno dramo napada temeljne vrednote meščanskega sveta: red, moralnost, hierarhijo in racionalnost. Svet odraslih se razkriva kot svet praznih fraz, lomljive logike in nenehnega prizadevanja za ohranjanje zunanjega videza. Njihova »oblast« ni utemeljena na znanju ali modrosti, temveč na ponavlja-

nju naučenih obrazcev in izigravanju pravil.

Skozi razkroj navideznega reda se drama približa poetiki gledališča absurda – svetu, kjer logika odraslih ne zdrži preizkusa resničnosti. Meščanski red, ki naj bi temeljil na racionalnosti, disciplini in moralnih vrednotah, se pred gledalcem sesuva v kaos, v katerem glavno besedo prevzamejo otroci.

V tem prostoru nesmisla in razpada, kjer odrasli izgubljajo svojo avtoriteto, otroci pa prevzemajo nadzor, dobi humor posebno vlogo. Ne gre za orodje sprostitve ali zabave, temveč za sredstvo razkrivanja družbene lažnosti, notranje praznine in absurdnosti družbenih konvencij. Z uporabo pretiravanja, neresnosti in nelogičnih obratov Vitrac spodkopa avtoriteto odraslih ter razkriva prazno govorico, hinavščino in zakrnelost meščanskega sveta. Humor se poraja iz napetosti med resnim tonom in absurdno vsebino, iz nenadnih preobratov in grotesknih situacij, ki rušijo pričakovano. Namesto sproščanja, smeh

v tej drami pogosto deluje kot izraz nelagodja in postane orodje, s katerim avtor razgali razpoke v navidezno urejeni družbi.

Humor v drami odpira prostor dvoma, kjer Viktor vstopi z brezkompromisno jasnostjo. Ni zgolj otrok, temveč nosilec nadrealistične resnice in simbol preboja iz lažne stvarnosti. Njegov pogled na svet je jasen, neposreden in presenetljivo globok. S svojo radikalno iskrenostjo destabilizira svet odraslih. S svojim jasnim razmišljanjem razkrije, da je oblast pogosto naključna, brez prave podlage in zato tudi povsem nesmiselna.

Čeprav Viktor prinaša resnico, njegova moč ni nedolžna. V svet vnese nemir, poruši ustaljeni red in ustvari občutek kaosa. S tem se odpre temeljno vprašanje: kaj se zgodi, ko oblast prevzame nekdo, ki ga pravila ne omejujejo? Viktor s svojo drugačnostjo gledalca postavi pred dilemo: kdo je v resnici nor – otrok, ki vidi svet takšen, kot je, ali odrasli, ki se skrivajo za praznimi normami?

„ Ko otrok izgubi zaupanje v odrasle, se svet postavi na glavo.

| Daniela Milošević

Režijski pristop:

Med zvestobo besedilu in svobodo sodobnega ustvarjalnega izraza

„V času kataklizem je poezija edina
gotova stvar.

| Roger Vitrac

Vitracove besede nam ponujajo globok vpogled v njegovo dojemanje umetnosti in njenega mesta v svetu, ki je prežet z nenehnimi spremembami, ter v njen pomen kot edine stalnice, ki ohranja svojo moč in stabilnost v kaotičnem toku človeške izkušnje.

Ko je režiser Viktor Hrvatin Meglič pristopil k uprizoritvi Vitracove drame, je bila prav ta misel ena izmed glavnih vodil za njegovo interpretacijo. Poezija kot edina trdna in resnična točka v svetu, kjer so vrednote nenehno postavljene pod vprašaj, postane temelj, ki ga režiser ohranja skozi svoj režijski pristop. Ta »poezija« omogoča razumevanje in interpretacijo kaosa, ki nastaja na odru. Tako uprizoritev

– kot poezija v času kataklizem – omogoči gledalcem, da se povežejo z globoko resnico, ki je izražena skozi Vitracovega Viktorja.

Uprizoritev drame Viktor ali otroci na oblasti (1928) zahteva posebno občutljivost do avtorjevega dramskega jezika in njegovih pomenov, ki segajo onkraj časa in prostora, v katerem je drama nastala. Režiser se giblje med zvestobo izvirnemu besedilu in svojo ustvarjalno vizijo, ki besedilo prenaša v sodobni kontekst. V svoji uprizoritvi ohranja spoštovanje do Vitraca – ne posega nasilno v strukturo ali replike, a jih oživi z današnjim izrazom. Besedilo tako znova zaživi: z uporabo sodobnih vizualnih sredstev, prepletom

groteske in nežne ironije ter nadrealnimi prizori, ki govorijo v ritmu našega časa. Viktorjevi stavki zvenijo kot krik današnje mladine, v maskah staršev se zrcalijo današnje institucije, ki razpadajo pod težo lastne sprenevedavosti.

Režija ne utiša avtorja, temveč ga posluša in se z njim pogovarja v sodobnem jeziku gledališča. Ne preglasi pomena njegovega dela, ampak ga odpre kot okno, skozi katero vstopi svež zrak sedanjosti. Uprizoritev zato ne zasenči Vitrac, temveč ga občutljivo prevede v sodobnost – z odprtim srcem in občutkom za svet, v katerem živimo. Režiser besedila ne predstavi zgolj kot dramski tekst, temveč ga osmisli skozi prizmo današnjih vprašanj in mu vdihne nov utrip. Tako Viktor, čeprav izhaja iz nekega drugega zgodovinskega obdobja, v tej postavitvi postane glas današnjega otroka – preobremenjenega z odgovornostjo, spregledanega v svoji bistrosti, a kljub temu še vedno glasnega v svojem klicu po resnici.

Režiser ustvarja prostor, kjer se preteklost in sedanjost ves čas prepletata. Uprizoritev tako postane most med Vitracom in gledalcem, med absurdom in današnjo

realnostjo, med otrokom, ki vidi, in s svetom, ki se pretvarja, da je slep. Vitracovo besedilo zato ne zveni kot oddaljen odmev preteklosti, temveč kot utrip sedanjosti, kjer Viktor ni več le bizaren deček iz meščanskega salona, temveč prerok, otrok današnjega sveta, ki kriči v praznino odraslih besed in molkov.

Z uporabo različnih umetniških prijemov, kot so vizualne simbole, ritmi telesa ali zvočne pokrajine, režiser ustvari prostor, kjer nadrealno vstopi v tukaj in zdaj, kjer absurdi zaživijo v našem vsakdanu. Sledi duhu nadrealizma in absurda ter gradi prostor, kjer ni nič stabilno, kjer gledalec občuti nelagodje, razpad reda in prisotnost neizrekljivega. Viktor v tej uprizoritvi ni zgolj dramska oseba, temveč dogodek, ki zmoti in spremeni svet igre in gledalca.

S sodobnim komentarjem na družbeno in politično stanje današnjega časa režiser v uprizoritvi skozi občutljivo interpretacijo poudari, da temeljna vprašanja, ki jih drama odpira – kdo ima moč, kdo določa resnico in kako naj ravnamo z avtoriteto – niso izgubila svoje teže. Nasprotno, v sodobnem svetu, preplavljenem z

informacijami, nadzorom, strogo določenimi moralnimi normami in neprestanim trenjem med generacijami, Viktor ne deluje več kot ekscentrični otrok, temveč kot predstavnik jasnega, uporniškega glasu, ki spodkopava navidezni družbeni red.

Čeprav je bila drama napisana v času med svetovnima vojnama, danes zveni skoraj preroško. Ostaja neusmiljena kritika sistemov in institucij, zrcalo odrasle hinavščine ter odločen poziv k iskrenosti. V svetu, kjer politika, cerkev, šolstvo in družina izgub-

ljajo zaupanje, drama dobi dodatno simbolno težo. Vitrac že tedaj opozori, kaj se zgodi, ko otrok izgubi zaupanje v odrasle – svet se postavi na glavo.

In prav v tem je moč današnje uprizoritve: režiser povabi gledalca, da se zazre skozi oči otroka.

Da si prizna tisto, česar se odrasli večinoma bojimo slišati – da sistem razpada, ker so maske pretesne in molk preglasen. In tako Viktor ne postane le osrednja figura drame, temveč ogledalo naše sedanjosti.

Mestna občina Maribor

Jskd

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

Dogodek poteka ob podpori Mestne občine Maribor v okviru kulturnega programa PEKART, ki se izvaja kot preplet interdisciplinarnih kulturnih dejavnosti na širšem območju MOM ter zajema podprograme glasbene, uprizoritvene in likovne umetnosti, katerih namen je posredovanje dobrin na različnih kulturno-umetniških področjih in dopolnjevanje programske ponudbe.

